

УДК 378.112:37.03

ВПРОВАДЖЕННЯ ОСНОВ ПРОЕКТУВАННЯ ЯК ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

Світлана Михайлівна Прищепя

Кандидат педагогічних наук

Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

Анотація

Статтю присвячено проблемі впровадження основ проектування як особистісно орієнтованої технології у системі виховної роботи класного керівника. Метою статті є обґрунтування реалізації проектування як особистісно орієнтованої технології у професійній освіті. Використано теоретичні методи дослідження: аналіз, порівняння, контент-аналіз, узагальнення і систематизація науково-теоретичних положень; педагогічне спостереження.

Окреслено актуальність проектної технології у професійній освіті. Визначено пріоритетні задачі, принципи проектування. Обґрунтовано передумови й етапи, котрі сприяють оптимальній реалізації.

Ключові слова: *професійна освіта, виховна робота, класний керівник, особистісно орієнтована технологія, проектування.*

Постановка проблеми в контексті сучасної педагогічної науки та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Виховання на сучасному етапі розвитку суспільства покликане надавати пріоритети духовному розвитку особистості, її життєвому та професійному самовизначенню, самореалізації, життєтворчості відповідно до національних цінностей та в контексті інтеграції Української держави в Європейський простір.

Сьогодні в освітній галузі акцент переноситься на особистість учня, створення умов для її самореалізації й саморозкриття, вивчення можливостей. Реалізація педагогіки співробітництва, партнерства передбачає застосування особистісно розвивальної моделі організації педагогічного процесу, завдяки якій особистість кожного школяра є творчою індивідуальністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Дослідження даної проблеми показало, що на різних етапах розвитку вітчизняної педагогічної науки і практики проблему впровадження проектування як особистісно орієнтованої технології у системі виховної роботи класного керівника досліджували В. Безрукова, В. Беспалько, І. Бех, Т. Галич, І. Зязюн, О. Киричук, О. Коберник та ін. Не применшуючи наукової значущості робіт вищезгаданих педагогів, маємо зазначити, що не приділялося уваги саме проблемі впровадження проектування у системі виховної роботи класного керівника.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні впровадження та реалізації проектування як особистісно орієнтованої технології у системі виховної роботи класного керівника.

Методи: аналіз, порівняння, контент-аналіз, узагальнення і систематизація науково-теоретичних положень; педагогічне спостереження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для успішної розбудови сучасної школи, демократизації шкільного життя у всіх його напрямках суспільству необхідно відмовитися від політизації та уніфікації навчально-виховного процесу, знеособлення особистості дитини.

Особливостями удосконалення шкільного виховання є вдосконалення впливу на свідомість учнів, педагогічного спілкування, організації самовиховання дітей, використання засобів індивідуального виховного впливу, а також багатьох інших складових технології виховної роботи.

Варто зазначити, що виховати творчу, самодостатню, самодіяльну й вільну особистість можна лише за умови особистісної орієнтованості процесу виховання, коли відбувається розкриття природних можливостей школярів. Саме в цьому й полягає гуманістична спрямованість навчально-виховного процесу, центром і метою якого є особистість вихованця.

Індивідуальний підхід у виховному процесі полягає в урахуванні особливостей особистості учня. У шкільній практиці під ним розуміють передусім урахування психологічних особливостей кожного учня.

Проектування є функцією будь-якого педагога й не менш важливою, ніж організаторська, прогностична або комунікативна; під педагогічним проектуванням варто розуміти цілеспрямовану діяльність зі створення проекту як інноваційної моделі виховної або навчальної системи.

Класні керівники, обираючи методи та прийоми виховання школярів, враховують властиві їм психологічні особливості: працюючи з

класом, беруть до уваги загальні особливості класу (психологічний клімат, ціннісні орієнтації, міжособистісні взаємини тощо); шукаючи підходи до окремих груп, вивчають домінуючі спрямованості особистостей (колективістська, ділова, індивідуалістична). Індивідуальна робота з кожним учнем передбачає врахування притаманних лише йому, конкретних особливостей.

Сьогодні все більше розглядають проектування як технологію, зазначаючи, що проектування – це система параметрів майбутньої спільної діяльності педагога і вихованців, спрямована на досягнення певної мети.

У своїх працях В. Киричук [3], розглядаючи важливість проектування виховної діяльності класного керівника, зазначає, що ця технологія актуалізує:

а) зовнішні (соціальні) чинники і складові гуманного впливу на особистість освітнього і позаосвітнього оточення завдяки впровадженню нових освітніх та виховних програм і методичних засобів;

б) внутрішні (психологічні й духовні) резерви саморозвитку, самореалізації й самовдосконалення кожного учасника навчально-виховного процесу.

На думку вченого, саме впровадження проектної технології виховного процесу забезпечує цілісний розвиток особистості учня та класного колективу загалом [3].

Сьогодні в загальноосвітніх навчальних закладах України впроваджують педагогіку партнерства, сучасні моделі та системи виховання, в яких учень виступає як творча індивідуальність.

Адже особистісно розвивальна технологія вимагає створення нових психолого-педагогічних систем, які повинні повною мірою забезпечити фізичний, психічний, соціальний та духовний розвиток особистості кожного вихованця та всіх учасників виховного процесу.

Оскільки проектування виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах зорієнтоване на особистісний фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток учня, то дана технологія названа нами особистісно розвивальною. В основу такого твердження покладено думку, що виховання – це розвиваюча відкрита система, основним системоутворюючим фактором якої є педагогічна взаємодія вчителя та учня [3, с. 43].

Проектування як технологія особистісного розвитку передбачає цілісний розвиток особистості учня та класного колективу на основі аналізу результатів виховання та об'єктивно впливає на фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток кожного члена колективу.

Слід виокремити такі завдання проектування виховної діяльності класного колективу:

1) забезпечення ефективної організації цілеспрямованого розвитку кожного вихованця та класного колективу в цілому;

2) включення кожного вихованця класного колективу в різні види життєдіяльності (фізично-оздоровчу, предметно-перетворювальну, навчально-пізнавальну, соціально-комунікативну, духовно-катарсичну) [4].

Основне завдання застосування проектної технології у виховній діяльності – домогтися позитивних змін у динаміці розвитку особистості та формуванні індивідуальності окремого учня.

Технологія відрізняється точним управлінням, детальною розробкою програми виховного процесу.

Саме принцип технологізації виховного процесу передбачає послідовні дії педагога та правильно організовані ним дії вихованців, які підпорядковані досягненню спеціально спроектованих виховних завдань, що відповідають психологічним особливостям розвитку особистості. Спроектований так виховний процес гарантує позитивний кінцевий результат.

Проектування як особистісно розвивальна технологія організації виховного процесу в класному колективі розглядається нами як складна багаторівнева сукупність дій, що тісно пов'язані між собою і розкривають послідовність і характер взаємодії класного керівника та вихованців.

Розглядаючи процес проектування як особистісно орієнтовану технологію виховання підлітків, варто виділити основні передумови, які сприятимуть оптимальній реалізації в системі роботи класного керівника загальноосвітнього навчального закладу: поетапна реалізація задуманого, тісна співпраця з батьківською громадою, гуманістичне світобачення самого вчителя.

Варто подати основні етапи проектування та їх характеристики у виховній діяльності класного колективу:

- психолого-педагогічна діагностика;
- визначення основних виховних цілей, уточнення та конкретизація виховних задач;
- прогнозування можливих результатів виховної діяльності класного керівника;
- моделювання (обґрунтування процесу виховної діяльності);
- остаточне планування, а саме – точний розрахунок запланованих дій;
- реалізація виховних планів;

– остаточні підсумки (відповідність між початковими та кінцевими результатами).

Першочерговим у роботі класного керівника з учнівським колективом є здійснення комплексного психолого-педагогічного діагностування всіх учнів. Ми вважаємо, що докорінно повинна змінитися позиція самого вчителя, і головним у цьому є відмова від уніфікованого підходу до дітей. Пошук індивідуалізованих, персоніфікованих варіантів у взаємодії повинен стати основою діяльності класного керівника, яка неможлива без знання індивідуальних особливостей дітей, особливостей розвитку класного колективу і внутрішньогрупових стосунків у ньому. Це означає, що вона неможлива без використання педагогічної діагностики.

Діагностика (від. грецького «діа» – прозорий і «гносис» – знання) – загальний спосіб отримання попередньої інформації про предмет або процес, що вивчається [6, с. 232].

Центральною ланкою педагогічної діагностики традиційно є вивчення особистості школяра. Однак не менш важливим об'єктом педагогічної діагностики є й сам учитель. Він, як правило, не завжди усвідомлює власні потенційні можливості. Допомогти вчителю побачити зону свого найближчого особистісного і професійного розвитку – важливе завдання професійної педагогічної діагностики [4, с. 129].

Психолого-педагогічна діагностика є одним із основних компонентів процесу проектування, вона має розв'язувати такі завдання:

- а) виявляти особистісні якості учнів та рівні їх вихованості;
- б) визначати особливості взаємодії «вчитель-учень»;
- в) окреслювати взаємини учнів в колективі;
- г) досліджувати умови та чинники, які б забезпечили повноцінний розвиток особистості.

Протягом *діагностики* варто застосовувати проблемно-інформаційний пошук, опитування, анкетування, експрес-діагностику та діагностику поглибленого типу.

Для того, щоб розпочати проектування виховної діяльності, потрібно створити в уяві образ об'єкта, який хотілося б бачити у майбутньому. Співвіднести теперішній стан ситуації з майбутнім, тобто визначити виховні цілі, уточнити та конкретизувати їх, здійснити наступну дію початкового етапу – *цілепокладання*. Одним із головних моментів даного структурного компоненту є умова, щоб виховні завдання були важливими не лише для учнів, але й для суспільства, людей, які їх оточують. Сформований образ має відповідати актуальним потребам суспільства. Цілі мають бути конкретними, реальними, спрямовуватися на проблеми сьогодення, які можна вирішити з допомогою проектування.

З вищевказаного очевидним є те, що класний керівник, спираючись на результати психолого-педагогічної діагностики, визначає основні цілі виховної діяльності, конкретизує їх через низку завдань, які забезпечують бажаний результат.

На основі отриманих результатів психолого-педагогічної діагностики та визначення основних завдань класний керівник здійснює попереднє планування. Саме на цьому етапі окреслюються кінцеві результати *початкового планування*.

Наступним структурним компонентом є *прогнозування*, що полягає у розробці та стратегії загальної спрямованості проектної діяльності.

На етапі *проекткування*, який містить процедуру прогнозування, добирається оптимальний варіант проектування виховної діяльності класного колективу. Одночасно окреслюється формування критеріїв, їх рівнів, які мають відповідати цілям та принципам самої діяльності.

Основними завданнями даного етапу є: визначення характеру досягнення цілей, виділення різних варіантів виховної діяльності та обрання серед них найрезультативнішого.

Ще одним із етапів проектування є *моделювання*, яке визначає структуру та зміст послідовності виховних завдань, вибір оптимальних форм і методів для реалізації проекту.

Особливістю моделювання виховної діяльності є дослідження основних принципів виховної діяльності, в результаті якого отримують інформацію про виховний процес, його структуру, добираючи різні варіанти здійснення виховної діяльності.

Не менш важливою складовою етапу проектування є остаточне планування, за якого відбувається точний розрахунок запланованих дій. Для виконання даного етапу потрібно співвіднести обсяг виховних завдань із часом, розподілити відведені терміни на підготовку та проведення виховної діяльності. Дуже важливо, щоб після закінчення даного етапу були розроблені програми, плани, які б конкретизували зміст проекту.

Наступний етап – *етап впровадження проекту*, який забезпечує втілення змісту проекту у виховний процес. На цьому етапі основним, на нашу думку, є усвідомлене ставлення всіх учасників до проектування виховної діяльності класного колективу.

Важливість даного етапу ґрунтується на сумлінному виконанні кожного із завдань, адже їх реалізація дає можливість для швидкого та результативного завершення проекту.

Одним із найважливіших етапів проектування виховної діяльності є *етап корекції проекту*, оскільки саме даний етап визначає відповідність результатів початковому задуму проекту. Звичайно, після

отримання відповідних початкових та кінцевих результатів можливе проведення корекції проекту.

Заключний етап проектування виховної діяльності класного колективу передбачає остаточні висновки та визначення оцінки щодо майбутнього використання даного проекту у виховному процесі чи винайдення нового. На даному етапі проходить завершення проекту, виділяють останні результати та роблять їх об'єктивну оцінку.

Виділена нами структура проектування простежується у словах відомого педагога І. Беха [1], який вважає, що основним предметом зусиль класного керівника як організатора виховної діяльності класного колективу має стати переведення виховної мети в перспективу життя вихованців. Задана класним керівником виховна мета має бути прийнята колективом вихованців, бо інакше вчителю не вдасться досягти поставленої мети. Коли вихованець приймає мету, вона робиться особистісно значущою та входить у систему його власних цілей

Найбільш впливовим фактором була і залишається власна родина. Практично немає жодного соціального або психологічного аспекту поведінки школярів, які б не залежали від їхніх сімейних умов, сучасних або минулих, тому наступною, не менш важливою умовою успішного впровадження проектування у виховний процес є перегляд звичних поглядів у взаємостосунках усіх ланок системи розвитку особистості. Насамперед це стосується взаємин школи та сім'ї.

Тому у контексті впровадження проектування як особистісно орієнтованої технології виховання одним із найважливіших професійних обов'язків класного керівника є організація співпраці з батьками учнів. Окрім того, завдання полягає в організації такої співпраці, яка б не тільки йшла в одному напрямі з його цілями, завданнями та діями, але й доповнювала їх.

Об'єктивна потреба співпраці вчителя і батьків учнів, що диктується єдністю цілей і завдань навчання й виховання, означає докладання певних зусиль щодо організації цієї співпраці [2].

Практика школи показує, що система реальних відносин «класний керівник – батьки учнів» не завжди виконує свої функції. Більшість батьків вважають себе підготовленими до виховної роботи через сам факт наявності дитини в сім'ї, а тому не прагнуть набуття спеціальних педагогічних знань. Проте на основі вивчення літератури та практики можемо виділити типові ускладнення й помилки батьків у вихованні дітей підліткового віку: дефіцит спілкування батьків з дітьми, невміння виховувати на позитивних прикладах, зниження виховної активності деяких батьків у зв'язку з дорослішанням дітей.

Успішна реалізація проектування виховання підлітків значною мірою залежить від дружньої й погодженої виховної роботи школи й сім'ї. Батьки будуть прагнути до співпраці лише тоді, коли бачитимуть зацікавленість класного керівника долею їхніх дітей.

Як показує виховна практика, сучасні плани класних керівників становлять зазвичай систему тих формальних заходів, які повторюються від 5 до 11 класу і переважно не відповідають віковим категоріям учнів того чи іншого класного колективу. Тобто, якщо заходи є усталеними й прийнятними вже здавна і не відповідають вимогам сучасності, віковим та індивідуальним особливостям, то й учні не будуть мати бажання брати участь у їх проведенні.

Впродовж складання програми змісту виховної діяльності класного колективу необхідно дотримуватися таких вимог:

1) звичайно до розробки плану виховної діяльності потрібно залучати і самих учнів та їх батьків;

2) має бути присутня індивідуальна, корекційна робота;

3) слід приділяти належну увагу груповій роботі.

Під час планування та організації виховної діяльності класного колективу варто не забувати про принципи цілеспрямованості, індивідуалізації, диференціації та багато інших.

Основні організаційно-педагогічні принципи реалізуються через наперед спроектовану систему форм та видів організації життєдіяльності учнів: фізично-оздоровчої, предметно-перетворювальної, навчально-пізнавальної, соціально-комунікативної, оцінно-орієнтаційної та ін.

Саме такі різні види діяльності, в яких підлітки проявляють особистісну активність, і забезпечують фізичний, інтелектуальний, соціальний і духовний розвиток. Тим самим формуються основні види особистісної активності: фізична, інтелектуальна, соціальна, духовна.

В умовах особистісно орієнтованого підходу до розвитку освіти й виховання в Україні виникла потреба в науково обґрунтованих змінах щодо роботи з педагогічними кадрами, які за своєю спрямованістю повинні відповідати завданням гуманізації й демократизації виховного процесу.

У суб'єкт-суб'єктній міжособистісній взаємодії позиція вихователя, його професійні й особистісні якості – найважливіший інструмент залучення учнів до системи загальнонародських і національних цінностей, їх особистісного становлення.

Суб'єкт-суб'єктна міжособистісна взаємодія будується за умов, коли педагог, по-перше, вбачає у вихованцеві активного суб'єкта виховного процесу; по-друге, розвиває в нього здатність до самопізнання, самовизначення, самокерування власною діяльністю; по-третє, органі-

зовує виховний процес як спільну діяльність, спрямовану на розв'язання особистісно важливих для кожного вихованця проблем [5, с. 18].

В ході впровадження та реалізації основ проектування як особистісно орієнтованої технології у виховному процесі, у нашому розумінні, класний керівник – це, насамперед, гуманістично спрямована особистість, яка ставиться до кожного вихованця з повагою, вірить у його творчі здібності й можливості та глибоко переконана в необхідності постійного духовно-морального, фізичного, соціального особистісного вдосконалення, оскільки не можна уявити реальної самореалізації підлітків, якщо сам учитель не є прикладом потужної й захоплюючої самореалізації свого творчого професійного потенціалу.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у визначеному напрямку.

На основі вивчення та аналізу психолого-педагогічної літератури нами визначено, що основною метою проектування виховної діяльності класного керівника на засадах особистісно орієнтованого підходу є створення системи, яка є найбільш прийнятною програмою організації виховної діяльності класного колективу для поступового переходу до гуманістичної парадигми виховання підлітків та формування активної особистості, здатної до самовизначення, самоорганізації в сучасних умовах.

Основним завданням проектування як технології особистісного розвитку є цілісний розвиток особистості учня на основі аналізу результатів виховання, що в результаті об'єктивно впливає на фізичний, психічний, соціальний та духовний розвиток кожного члена колективу. Перспективу подальших розвідок у даній темі вбачаємо у дослідженні різних особистісно орієнтованих технологій, які можна застосувати у роботі класного керівника, а також у важливості та доцільності використання основ проектування на різних вікових етапах розвитку дітей.

Список використаних джерел

1. *Бех І.* Особистісно зорієнтоване виховання / І. Бех – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. *Галич Т.* Обережно: підліток! : метод. пос. / Т. Галич. – Вінниця : ВОПОПП, 2009. – 54 с.
3. *Киричук В.* Управління розвитком особистості учня засобами педагогічного проектування : монографія / В. Киричук – К. : Інформаційні системи, 2009. – 164 с.

4. *Коберник О.* Теорія і методика психолого-педагогічного проектування виховного процесу в школі : навч.-метод. пос. / О. Коберник, О. Киричук; – К : Науковий світ, 2001. – 182 с.
5. *Пархоменко О.* Виховання гуманістично спрямованої особистості підлітка в позаурочний час : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Оксана Миколаївна Пархоменко; Ін-т проблем виховання АПН України – К., 2005. – 20 с.
6. Сучасний словник іншомовних слів : близько 20 тис. слів і словосполучень / [уклад.: О. Скопненко, Т. Цимбалюк]. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.

References:

1. Bech I. Osobustisno zorientovane vuchovanna / I. Bech – K. : IZMN, 1998. – 204 s.
2. Haluth T. Oberezhno : pidlitok! : metod.pos. / T. Haluth. – Vinnutsa / VOIPOP, 2009. – 54 s.
3. Kuruchyk V. Ypravlinna rosvutkom osobustosti ychna zasobamu pedagogichnogo proectuvanna : monografia / V. Kuruchyk – K. : Informacijni sustemu, 2009. – 164 s.
4. Kobernik O. Teoria i metoduca psuchologo-pedagogichnogo proectuvanna vuhovnogo procesy v shkoli : navch-metod pos / O. Kobernik , O. Kuruchyk – K. : Naykovuy svit, 2001. – 182 s.
5. Parchomenko O. Vuhovanna gymanistuchno spramovanoi osobustosti pidlitka v pozayrochnuj chas : avtoref. dus. na zdobyttja nayk stypenna kand. ped. nayk : spec. 13.00.07 «Teoria i metoduca vuhovanna» / Oksana Mykolaivna Parhomenko; In-t problem vuhovanna APN Ukrainu – K., 2005. – 20 s.
6. Sychsnuj slovnyk inshomovnuh sliv : bluzko 20 tus. sliv i slovospolychen / [yklad.: O. Skopnenko, T. Ctumbaluk]. – K. : Dovira, 2006. – 789 s.

Светлана Михайловна Прищепа

кандидат педагогических наук

Кафедра педагогики и образовательного менеджмента
Уманский государственный педагогический университет

имен Павла Тычины

svetlana_pryshchepa@rambler.ru

Прищепа С. М.

**ВНЕДРЕНИЕ ОСНОВ ПРОЕКТИРОВАНИЯ
КАК ЛИЧНОСТНО ОРИЕНТИРОВАННОЙ ТЕХНОЛОГИИ
В СИСТЕМЕ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ КЛАССНОГО
РУКОВОДИТЕЛЯ**

Аннотация

Статья посвящена проблеме внедрения основ проектирования как лично-стно ориентированной технологии в системе воспитательной работы классного руководителя. Целью статьи стало обоснование внедрения и реализация проектирования как лично-стно ориентированной технологии в системе воспитательной работы классного руководителя. В статье освещены актуальность проектирования воспитательной деятельности классного коллектива. Определено, что мы понимаем под проектированием как лично-стно ориентированной технологией, указаны основные задачи, принципы проектирования воспитательной деятельности классного коллектива. Обоснованы предпосылки, этапы, способствующие оптимальной реализации проектирования в системе работы классного руководителя общеобразовательного учебного заведения.

Ключевые слова: *воспитательная работа; классный руководитель; коллектив; лично-стно ориентированная технология; проектирование.*

Svetlana M. Pryschepa

Candidate of science, docent

Department of Pedagogy and Educational Management

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

svetlana_pryschepa@rambler.ru

Pryschepa S. M.

**IMPLEMENTATION OF FUNDAMENTALS OF PERSONALITY
ACTIVITY OF TEENAGERS IS IN THE PROCESS OF PLANNING
OF EDUCATOR ACTIVITY OF CLASS LEADER**

Abstract

The article is devoted to the problem of implementation of fundamentals of personality activity of teenagers is in the process of planning of educator activity of class leader. Realizing the pedagogy of cooperation, partnership involves the use of personal and developmental model of educational process, for which the personality of each student is a creative individuality. The objective of the article was justification for the introduction and implementation of personality oriented technology and realization of planning as a personality oriented technology in the system educator activity of class leader. The article highlights the relevance of planning of educator activity of class collective. Determined what it means by planning as a personality oriented technology, outlines the objectives, principles of planning of educator activity of class collective. Grounded background (phased implementation of the plan, close cooperation with the parent community, humanistic worldview of the teachers), stages (initial, proper planning, project implementation, correction and final project) that will facilitate optimum implementation of the system of class leader work at educational institution. Defined basic objectives and actions at each stage as planning of the educational process in secondary schools is oriented to personal physical, mental, social and spiritual development of the student, this technology is called personality-developing. It is proved that the main purpose of planning of educator activity of class leader on the basis of personality oriented approach is a system that is most appropriate program of educator activity of class collective for a gradual transition to the humanistic paradigm of upbringing of teenagers and form an active personality, able to self-determination, self-organization in modern conditions.

Key words: educator activity; class leader; collective; personality oriented technology; planning.